

Matilda

En film om mod, fantasi, kraft och överlevnad efter Roald Dahls bok med samma namn.

Åldersrekommendation:
åk 2 och uppåt

En filmhandledning av
Ewa Westergren

Filmens handling

Familjen Wormwood (Vidrigsson i den svenska boköversättningen) lever i en förort i ett radhus fyllt av prylar. Harry Wormwood säljer begagnade bilar och använder stulna reservdelar för att få dem i gångbart skick. Zinnia Wormwood vill helst spela bingo och ägnar resten av tiden åt sitt utseende.

När Matilda kommer till världen sker det mest av en slump. Zinnia Wormwood är i tanken redan inne i sin nästa bingoomgång. Harry Wormwood bär ut Matilda från BB och slänger in henne i bilen som om hon vore en matkasse. Från den dag Matilda kommer hem får hon helt klara sig själv. Föräldrarna och hennes storebror sitter helst bänkade framför TV:n försedda med allehanda snabbmat.

På dagarna när Matilda är ensam lär hon sig att laga sin egen mat och snart har hon också lärt sig läsa i de tidningar hon hittar hemma. Matilda hittar snart ett underbart bibliotek i närheten av familjens hus där hon kan fördriva all sin tid. En dag berättar bibliotekarien att böckerna även går att låna hem och Matilda som älskar att läsa släpar hem stora lass. Snart har hon läst det mesta som finns på biblioteket. Familjen vet inget om Matildas nyvunna kunskaper men en dag bräcker hon Harry i huvudräkning och räknar snabbt ut hur mycket han tjänat på dagens bilaffärer. Men Matildas snabbhet uppskattas inte utan hon får i stället en utskällning för att hon läser för mycket. Varför läsa böcker när det finns TV? Här hemma är det "Jag är stor du är liten, jag är smart

"Matilda" är också en liten hyllning till biblioteket som andlig näringskälla.

du är dum, som gäller" säger Harry.

Men Matilda hämnas på sitt alldeles egna sätt, både genom att hälla färgmedel i Harrys hårvatten och lägga klister i hans hatt. En kväll när familjen sitter samlad framför TV:n och Matilda som vanligt läser, rycker Harry boken ifrån henne och river sönder den. I sin vrede får Matilda TV:n att explodera.

När Matilda är sju år vill hon börja skolan men Harry tycker inte att det behövs. Harry vill att Matilda skall stanna hemma och ta emot paketen med bildelar som anländer varje dag. Ingen av föräldrarna har upptäckt att Matilda är en stor begåvning. Dessutom vet de inte ens hur gammal hon är. Först när Harry lyckas sälja en bil till den skräckinjagande Trunchbull (Domderarsson), rektor för skolan Crunchem Hall (Krossa dom alla - skolan) ändras hans inställning. Trunchbull säger att hon inte tycker om barn och det tilltalar Harrys uppfostringsmetoder. Matilda får börja i Crunchem Hall och möter en skola där alla är rädda för Trunchbulls bestraffningar. Första dagen ser Matilda hur en flicka kastas i flätorna över staketet. Men i skolan finns också miss Honey (fröken Honung), Matildas lärarinna. Hon är den som upptäcker Matildas säregna begåvning och

hon delar också Matildas läsintresse. När Matilda upptäcker att hon äger en magisk kraft kommer den väl till pass i kampen mot Trunchbull. Matildas mod och magi hjälper också miss Honey att bli fri från den mörka hemlighet som allt för länge styrt hennes liv.

När Matilda själv föreslår att hon skall bli adopterad av miss Honey har hennes föräldrar inget att invända. De är själva på flykt undan polisen och skriver mer än gärna under adoptionshandlingarna.

Matilda och miss Honey kan fortsätta att läsa sina sagor tillsammans och har fått vad de bågge länge önskat i livet, "en riktig familj".

Livets ljus och mörker

Temat för berättelsen om Matilda handlar om övergivenhet, övergrepp och utsatthet. Men genom att flytta historien från en realistisk vardagsmiljö in i fantasins värld blir historien om Matilda uthärdlig. Med berättarens röst förs vi in i filmen som om det vore en trevlig godnattsaga vi skall få lyssna till men till den trevliga rösten ser vi bilder där Matilda kastas in i bilen på väg från BB och där hon sitter ensam mitt i spenaten och skriver sitt namn. Se mig! ropar Matilda. Men liksom i alla Roald Dahls berättelser möter vi det

Lite sand i förgasaren gör susen! – Danny DeVito som pappa Harry Wormwood.

ensamma övergivna barnet som först måste ge sig ut på en skräckfärd för att rädda sig själv och världen. Och mitt i det mörka finns också ljusa rum där man kan andas ut och ta en paus. Matilda är på ytan både liten och försvarslös men hon förlorar aldrig sin identitet och känsla för humor. Hon är på sätt och vis en Pippi Långstrump som skaffar sig den kraft som behövs för att sätta de vuxnas regler ur spel och vi i publiken är som Tommy och Annika som alla får ta del av Matildas överlevnadskonst. De olika miljöerna vi möter har ett tidlöst utseende och färgerna och de ovanliga kameravinklarna förstärker sagostämningen. I världen sedd med Matildas ögon är alla vuxna (utom två) onda och alla barn (utom ett) goda. Där finns en verklig vän med ett rent hjärta och där finns ondska. De överdrivna personerna, humorn och magin gör att de skrämmande situationerna förlorar sin värsta udd och åskådaren blir ständigt påmind om att det är en fantasi. Till slut efter allt det hemska erbjuds vi som i alla Roald Dahls berättelser en trygg hamn där vi tillsammans med Matilda kan vila ut. Filmens väg går från mörker till ljus, från rädsla till trygghet.

★ Gör en livslinje och lägg in bilder ur Matildas liv. Hitta tillsammans starka scener som ni minns: där man blir skrämmd eller där man känner sig trygg, roliga scener, hemska scener. Rita in de olika scenerna i tidsföljd.

Var i filmen är det mest spännande? Vad är roligast? Hur känns det i slutet av filmen? Vad i filmspråket är det som tar fram de olika stämningarna; tala om ljus, kameravinklar, ljud, kroppsspråk, scenografi.

Filmens rum

Filmens rum innehåller alla de saker som vi omger oss med i vardagen. Varje scenografi är som en förlängning av de karaktärer som bor och bestämmer där.

De rum som Matilda förflyttar sig mellan är **hemmet**, där en ytlig och fördummande TV-gemenskap råder, **biblioteket** där Matilda söker kunskap och tröst, **skolan**, som mest liknar ett fängelse och **klassrummet** som blir ett ljus i tillvaron. Där finns också **miss Honeys stuga** i skuggan av **Trunchbulls hus**.

I filmen prövas Matildas livsmiljö ur aspekter som yta/innehåll, kunskap/liv, solidaritet/förtryck. Filmen är en resa i överlevnad där Matilda under resans gång blir en mycket aktiv och handlingskraftig person. Återerövringen av Domderarssons hotfulla hus, som egentligen är miss Honeys barndomshem, visar vad som är nödvändigt att göra om inte rädslan och förtrycket skall ta överhanden.

★ Rita upp de olika rummen i filmen och berätta vad som finns där. Hur känns det att kliva in i Matildas hem, i biblioteket, att stå framför skolan, att sitta i klassrummet, att

vara instängd i den spikförsedda garderoben, att gå in på rektorsexpeditionen? Att besöka fröken Honungs stuga? Att smyga in i Trunchbulls hus? Förse de olika rummen med saker ni kommer ihåg som är viktiga för hur det känns.

Gör ett persongalleri. Rita upp och klipp ut de olika personer som vi möter i filmen och berätta om deras olika karaktärer. Vilka egenskaper har de? Placera de olika personerna i sina rum. Vilka förändringar är det som Matilda genomför för att själv kunna passa in? Vilka egenskaper skulle man själv vilja att de olika personerna hade? Hur borde en rektor vara? En förälder? En lärare?

Matildas överlevnadsråd:

När du känner att du blir utsatt för tjat och hot från de vuxna tänk på att varje person har en baksida. Ta fram några typiska personer i din omgivning och föreställ dig hur baksidan ser ut. Tjattiga mamman, domderande pappan, orättvisa läraren, arga vuxna på stan.

Gör berättelser under temat: Med mina nya glasögon ser jag allt. Jag har förstått att du egentligen är...

Att själv ta kontrollen

Matilda är en film om hur ett barn trots dåliga förutsättningar själv tar kontrollen över sitt liv. Från ett totalt underläge kämpar Matilda mot oförstående föräldrar och en fruktansvärd rektor – som David mot Goliat – med hjälp av den inre kraft hon lyckas tillägna sig. Filmen gestaltar en för många barn påtaglig verklighet i en sagoform där mottot är att förändra spelets regler. Matildas förmåga att se gör att hon snabbt upptäcker motståndarens sårbara punkter:

Att pappan Harry Wormwood är otroligt fåfäng och självbelåten men också blind för vad som händer runt omkring honom.

Att rektor Trunchbull egentligen är fruktansvärt rädd.

”Jag är stor du är liten. Jag har rätt du har fel och det är ingenting du kan göra något åt” säger både Harry och Trunchbull.

Men Matilda lyckas återställa balansen genom att hämnas och utsätta de vuxna för ”practical

jokes” som visar deras svagheter och får alla att skratta av lättnad.

Matildas allseende blick avslöjar det förtryck som många barn möter hos vuxna och lyckas genom sitt agerande lära ut en försvarsstrategi som handlar om att barn har rätt till ett eget liv, rätt till egna tankar, rätt att säga ifrån.

★ *Spela upp scener ur filmen där Matilda och de andra barnen blir kränkta. Tänk ut lämpliga sätt att hämnas. Låt halva klassen dramatisera och den andra titta på och hitta på straff. Byt och gör tvärtom.*

Skriv och berätta om egna oförrätter och om hur det kändes.

Är det tillåtet att hämnas? Vad får man tänka och vad får man göra?

Diskutera kring olika påståenden som: Att hämnas är fullt därför att... Att hämnas är bra därför att... Finns det något positivt i att hämnas?

Matildas överlevnadsråd:

Är jag en viktig person? Uppskattar mina föräldrar vad jag gör? Lyssnar de när jag vill berätta? Har de tid att svara på mina frågor? Berätta för varandra. Hitta på en pjäs där ni tillsammans visar upp en version av hur det är och en av hur det borde vara. Spela upp på nästa föräldramöte.

Kunskap och liv

Matilda är ett mycket intelligent barn. I hennes huvud ryms hela världen men ingen utom miss Honey ser det. Föräldrarna är instängda i sina egna små liv. De är knappt medvetna om Matildas existens, hon är bara i vägen. När Matilda säger att hon vill börja skolan undrar Harry varför? När det finns TV.

Filmen handlar om vilka kunskaper som är viktiga när man växer upp.

★ *Räcker det med passiv underhållning via TV:n eller behövs en nyfikenhet för att klara av den värld av förtryck som omger Matilda? Är den fantasi och kunskap hon hittar i böckerna en förutsättning för hennes överlevnad?*

När Harry river sönder Matildas biblioteksbok orsakar hennes vrede en elektrisk chock som får TV:n att explodera.

★ *Vilka världen i livet är det som står emot varandra i den scenen?*

Vad är det som Matilda läser och vad är det vi ser i det TV-program som familjen tittar på?

I filmen om Matilda är kunskap och kraft intimt sammankopplade och handlar om att överleva, både som barn och som vuxen. ”Min idé om en perfekt skola är en där det inte finns några barn”, säger Trunchbull men mellan Matilda och miss Honey uppstår ett kraftfält som får hela den värld som Trunchbull har byggt upp att störta samman. När Trunchbull försvinner för alltid sedan Matilda skrämt henne från vettet med den talande kritan kan Matilda och miss Honey fortsätta att läsa sina sagor tillsammans.

De klassiska sagor och berättelser om utsatthet och kamp om liv och död, som Matilda och miss Honey läser förmedlar känslan av att det finns andra som upplevt samma saker. Böcker, berättelser om livet kan både få en att glömma och hjälpa en att fundera. Man kan få ny kraft att ta itu med egna problem. ★ *Fundera över vilka böcker och berättelser som gett er starka känslor och upplevelser. Som ni skulle vilja ta med till en öde ö. Som ni skulle vilja ge bort för att trösta en vän som har det svårt.*

Matildas överlevnadsråd:

Ta vara på tiden och skaffa dig kunskap själv. Lär dig något nytt varje dag. Man kan lära sig även av miss-tag. Gör listor på viktiga saker som ni kan. Smått som stort. Slå knopar. Stå på huvudet och dricka vatten. Namnge alla planeter.

Kanske upptäcker ni hemliga kunskaper och sidor hos varandra som ni inte kände till. Som ni kan lära ut till varandra.

Barndomens rum/metoder

Den värld som Matilda befinner sig i skildras alltid ur barnets perspektiv. Och det är dit vi som vuxna också måste bege oss för att kunna dela hennes upplevelser av hur absurd och snedvriden världen kan te sig. Matilda lär ut hur man kan ta sig genom livet med humor och självkänsla för att göra livet uthärdligt. Också miss Honey måste våga gå in i sitt barndoms hus och med Matildas hjälp hämta den docka som

varit fånge hos Trunchbull för att bli fri från sin rädsla.

Filmen om Matilda berättar att det finns ett ljus rum i allt det mörka där alla barn och även det glömda och undandömda barnet inom oss vuxna kan bli synligt.

Att tillsammans närma sig barndomens hus kan vara en övning som ger oss egna upplevelser att spegla mot Matildas.

★ *Vårt första hus, hur såg det ut? Vad fanns det där? Vilka färger och dofter minns vi? Vilka viktiga saker kan vi komma ihåg?*

Minnen gestaltade i ord eller bild kan utgöra en bakgrund till berättelsen om Matilda. I de övningar som finns under de olika rubrikerna är också det egna berättandet en viktig del för att liksom filmen skapa en självkänsla och en stark identitet. När vi lämnar Matilda bor hon i ett hus som hon aldrig vill lämna och skolan har också blivit ett ställe där alla barn vill vara.

★ *Frågor man förstas också kan ställa i relation till filmen är: Hur ser vårt drömhem, vår drömskola ut?*

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

USA 1996

Manus: Nicholas Kazan & Robin Swicord efter Roald Dahls bok "Matilda"

Regi: Danny DeVito

Foto: Stefan Czapsky

Musik: David Newman

Klipp: Lynzee Klingman

Scenografi: Bill Brzeski

I ROLLERNA:

Matilda – Mara Wilson

Miss Honey – Embeth Davidtz

Trunchbull – Pam Ferris

Mr Wormwood – Danny DeVito

Mrs Wormwood – Rhea Perlman

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 96 min

Format: Cinemascope

Ljudsystem: Dolby SR / SDDS

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: xx.x.1997

DISTRIBUTION:

Columbia TriStar, Box 9501, 102 74 Sthlm Tel 08-658 11 40, fax 08-84 12 04